Fordelar og ulemper med Aurland som eigen kommune

Økonomi

Moglege fordelar

Aurland er ein kommune med høge inntekter, og i tillegg har kommunen disposisjonsfond over landsgjennomsnittet og netto lånegjeld som er lågare. Ved å halde fram som eigen kommune vil kommunen ha full styring på eigen økonomi, og ein unngår utfordringar med harmonisering av tenestenivå med nabokommunar med lågare inntektsgrunnlag. Ut frå forslaget til nytt inntekts-system ser det ut til at Aurland ikkje vil tapa på omlegginga av basistillegget pga. store avstan-dar og at kommunen difor vert karakterisert som «ufrivillig» liten.

Moglege ulemper

Kommunar som ikkje slår seg saman i reformperioden, er ikkje garantert å nyte godt av dei økonomiske verkmidla som er stilt til rådvelde gjennom reforma. Dersom Aurland vel å halde fram som eigen kommune, vil kommunen òg gå glipp av auka konsesjonskraftinntekter som ei samanslåing vil føre med seg.

Utan samanslåing vil behovet for interkommunalt samarbeid auke. Sjølv om ein gjennom inter-kommunalt samarbeid ikkje vil få dei same harmoniseringsutfordringane som ved ei samanslå-ing, kan det likevel oppstå utfordringar med å einast om kva nivå dei ulike tenestene skal liggje på. Kommunar med høge inntekter kan ha ynskje om eit høgare nivå enn kommunar med låge inntekter. Kostnadsfordelinga mellom kommunane knytt til finansiering av dei interkommunal samarbeida, kan vere ei kime til konflikt.

Dersom ein kommune har behov for å gjere nedskjeringar for å få budsjettet i hamn, kan det vere vanskeleg å redusere løyvingane til eit interkommunalt samarbeid. I dette ligg det òg at det kan vere meir krevjande å halde kostnadene nede på interkommunale samarbeid samanlikna med om oppgåvene ligg under direkte politisk styring og kontroll.

Interkommunalt samarbeid som alternativ til samanslåing, blir gjerne meir kostnadskrevjande samanlikna med ei kommunesamanslåing, fordi ein treng administrative ressursar for å følgje opp mange samarbeid samt ressursar til samhandling og møteverksemd.

Tenester

Moglege fordelar

Tilbakemeldingar i utgreiinga tyder på at kvaliteten på dei kommunale tenestene er god, og at Aurland ikkje har store utfordringar på tenesteområda. Utgreiinga syner likevel at kommunen har vanskar med å handtera stadig aukande krav til dei kommunale tenestene.

På tenester som barnehage, grunnskule, helse og pleie og omsorg ser Aurland ut til å ha god kompetanse i dag, men fleire fagområde består av ca. 1 årsverk, noko som er sårbart. Ei bety-deleg framtidig auke av den eldre delen av befolkninga vil gjere at tenestene knytt til pleie, om-sorg og helse må byggjast kraftig opp.

Av andre mindre tenester ser det ut til at kapasiteten i kulturskulen er god; mange fleire elevar i alderen 6-15 år får tilbod på kulturskulen i Aurland enn landsgjennomsnittet. Innanfor rus og

psykiatri er det eit årsverk knytt til kvar av tenestene. Det betyr at Aurland har eit tilbod, men at fagmiljøet er lite. Aurland har nesten dobbel så høg kapasitet på rehabilitering som landsgjennomsnittet. På dei store tenesteområda har Aurland ikkje så mykje interkommunalt samarbeid, og ser ut til å handtera mykje på eiga hand. Unntaket er legevakt, kreftkoordinator og senger til øyeblikkeleg hjelp der Aurland har samarbeid mot Lærdal. Det er òg eit samarbeid om skuleutvikling i Sogn.

Gjennom intervju og spørjegransking er tilbakemeldingane frå respondentane at dagens kommunestrutkur med auka interkommunalt samarbeid, kan fungere som eit alternativ til kommunesamanslåing for å sikre innbyggjarane tenester med god kvalitet.

Moglege ulemper

Veksten blant dei eldste altergruppene vil vera høg fram mot 2040, noko som vil krevja meir pleie- og omsorgstenester, og ei betydeleg auke i talet på tilsette. Det er ei ulempe for Aurland at det òg er forventa nedgang i den yrkesaktive aldersgruppa (20-66 år) fram mot 2040. Dette vil gjere det ekstra krevjande for kommunen å levere gode tenester på eiga hand.

På dei små/spesialiserte tenestene har Aurland ein del interkommunalt samarbeid, noko som har samanheng med at kommunen er for liten til å etablere gode og effektive tenester på eiga hand. Dette gjeld blant anna barnevern, PPT, renovasjon og krisesenter. Aurland har òg mykje samarbeid med Lærdal, og til dels Årdal, på administrative funksjonar. Lærdal og Aurland har òg felles landbrukskontor. Aurland må samarbeide om mange av dei nye oppgåvene som er føreslått overført til kommunane i samband med reforma.

Aurland deltek i 29 interkommunale samarbeid i dag. Det er klart at det vil vere behov for ei auke av det interkommunale samarbeid i framtida, både når det gjeld dagens og spesielt framtidige oppgåver. Dersom behovet for interkommunalt samarbeid vert for omfattande, vil samarbeidsulempene etter kvart bli større enn fordelane. Interkommunalt samarbeid kan ha same negative effekt på tilgjenget til tenestene som ved ei kommunesamanslåing.

Det tverrfaglege samarbeidet med samarbeidspartar i samarbeidskommunane kan bli meir krevjande med interkommunale samarbeid samanlikna med om ein var ein felles kommune. Det kan vere vanskeleg å etablere interkommunalt samarbeid om kommunale kjerneoppgåver. Dette er med på å avgrense potensialet knytt til interkommunalt samarbeid. Omfattande interkommunalt samarbeid kan føre til at einskilde kommunar kjenner seg tappa for ressursar. Dei som sit att i kommunane, kan føle at det samla fagmiljøet blir forringa.

Samfunnsutvikling

Moglege fordelar

Eit av måla i kommunereforma er meir heilskapleg og samordna samfunnsutvikling ved at ein ser større område og naturlege bu- og arbeidsmarknadsregionar i samanheng innanfor område som arealbruk/planlegging, samfunnstryggleik og beredskap, transport, næring og miljø og klima. Aurland dannar i dag eigen bu- og arbeidsmarknadsregion. Aurland har høge inntekter og difor større høve til å arbeide aktivt med samfunnsutvikling enn mange andre kommunar.

Aurland har i dag noko samarbeid om næringsutvikling og samferdsel med andre kommunar. Dersom Aurland vel å halde fram som eigen kommune, kan det vera behov for å styrke det interkommunale samarbeidet om samfunnsutvikling. Ein føler førebels at det er meir å gå på når det gjeld utvikling av interkommunalt samarbeid.

Det har vore sett som ein fordel ved å halde fram som eigen kommune at jaktrettane ikkje vil bli endra. Det har no vorte stadfesta frå KMD at jaktrettane ikkje blir endra av ei kommunesaman-

slåing. Kommunegrensene frå 1956 vil framleis gjelde for villrein- og rypejakt, medan dagens grenser kan gjelde for anna jakt.

Moglege ulemper

Sjølv om kommunen dannar eigen bu- og arbeidsmarknadsregion, er kommunen liten i folketal. Kommunen har vanskar med å skape nye arbeidsplassar og halde oppe folketalet. Planar om framtidig samferdselsprosjekt gjer at Aurland vil bli tettare integrert med nabokommunane i tida som kjem, noko gjer at ei eventuell samanslåing med Vik og Voss kan gjera det lettare å handtere felles utfordringar og utnytte felles utviklingsmoglegheiter. Ved å halde fram som eigen kommune vil vilkåra for å unytte desse mulegheitene ikkje vera like gode.

Det kan vera krevjande for kommunen å spele ei sterkare rolle som lokal og regional samfunnsutviklar på eiga hand. Rolla som samfunnsutviklar er mellom anna avhengig av evna kommunen har til å drive god og effektiv planlegging og aktiv oppfølging av dette arbeidet. Dette føreset òg at kommunen har tilstrekkeleg kompetanse og ressursar både til arealplanlegging, næringsarbeid, kulturtiltak, profilering, nettverksbygging og etablering av gode partnarskap regionalt, nasjonalt og gjerne internasjonalt. Aurland er heldig stilt med god økonomi, men det er grenser for kor mykje ressursar ein kan bruke på samfunnsutvikling kontra tenester.

Sjølv om det i dag er potensial for auka interkommunalt samarbeid om samfunnsutvikling, kan det på dette området vera krevjande å lukkast med gode samarbeid. Ein kjem ikkje lenger med samarbeidet enn dei samarbeidande kommunane klarar å skape konsensus om. Så lenge kommunane har felles utfordringar og utviklingsinteresser, kan det vera lettare å kome fram til gode utviklingsstrategiar som ein kommune enn kvar for seg.

Demokrati

Moglege fordelar

Ei vidareføring av dagens kommune vil ikkje føre til færre politikarar i motsetnad til ved ei kommunesamanslåing. Den politiske representasjonen per innbyggjar vil altså vere som før. Det er god representasjon i kommunestyret, både når det gjeld talet på representantar og parti. Aurland har fleire kommunestyrerepresentantar enn det som er lovpålagt, og det kan bidra til å sikra betre partipolitisk og geografisk representasjon. Aurland har lagt til rette for medverknad frå innbyggjarane utover minstekravet om eldreråd og råd for personar med nedsett funksjonsevne. Blant anna har kommunen ungdomsråd og velforeiningar.

Ved å vidareføre dagens struktur vil ein altså framleis kunne oppretthalde brei politisk deltaking, lokal identitet og engasjement, noko som er ein viktig demokratisk verdi. Tilhøyrsle og lokalt engasjement er viktig for lokalt utvikingsarbeid og frivillig innsats for å kunne skape livskraftige lokalsamfunn.

Moglege ulemper

Aurland vil vera avhengig av ytterlegare interkommunalt samarbeid for å ta på seg fleire av oppgåvene som er foreslått overført til kommunane. Regjeringa har òg varsla innføring av ein lovheimel som pålegg små kommunar interkommunalt samarbeid på einskilde oppgåver.

Sjølv om ein med interkommunalt samarbeid vil oppretthalde den politiske representasjon, kan den politiske styringa bli svekka. Dette fordi politikarane ikkje lenger får direkte politisk styring og kontroll med dei interkommunale samarbeida. Etter kvart som omfanget av interkommunale samarbeid aukar, blir også ein større del av den kommunale økonomien bunden opp i interkommunale løysingar. Det lokalpolitiske handlingsrommet kan såleis bli redusert. Redusert lokalpolitisk handlingrom kan føre til at det blir mindre attraktivt å engasjere seg i politisk arbeid.

Det kan vere vanskeleg å få brei politisk semje i aktuelle samarbeidskommunar om korleis det interkommunale samarbeidet skal innrettast. Omfattande interkommunalt samarbeid og selskapsorganisering vil endre politikarrolla frå forvaltningsstyring og meir over mot eigarstyring. Dette krev av det blir utvikla verkty for å kunne drive aktiv eigarstyring, og at det gjennom folkevaldopplæringa blir eit tydelegare fokus på dette.

Samla vurdering

Aurland har høge inntekter i dag, og vil truleg òg ha det som eigen kommune i framtida. Som eigen kommune vil Aurland likevel ha vanskar med å utnytte dei økonomiske ressursane på ein effektiv måte. Ein vil samstundes gå glipp av dei økonomiske verkemidla knytt til kommunereforma og auka kraftinntekter som kan kome ein eventuell ny kommune til gode.

Aurland har relevant kompetane på mange av tenesteområda, og tilstrekkeleg kapasitet ut frå innbyggjartalet. Fagmiljøa vert derimot små og sårbare når det er rundt 1 årsverk med stillingar som psykiatrisk sjukepleiar, ruskonsulent, helsesyster og så vidare. Kommunen er difor sårbar for utforutsette hendingar, og i intervjua kom det fram at kommunen t.d. må kjøpe privat bistand til ressurskrevjande brukarar. Til ein viss grad er Aurland i stand til å gjera dette på grunn av høge inntekter.

Det er klart at vidareføring av dagens kommune vil innebere eit aukande behov for interkommunalt samarbeid for å kunne handtere både eksisterande og nye oppgåver på ein god og effektiv måte. Kravet til dei kommunale tenestene er stadig aukande, noko som vidare stiller stadig større krav til kapasitet og kompetanse i kommunane. For kommunar med lågt innbyggjargrunnlag blir det då stadig vanskelegare å møte desse krava. I ein del små kommunar blir det hevda at «vi skal løyse alle nye oppgåver berre det følgjer ressursar med». Dette er ei sanning med modifikasjonar. Ein kan ikkje bygge opp store og sterke fagmiljø som ikkje står i forhold til innbyggjargrunnlaget. Dette vil vere lite effektiv utnytting av samfunnets ressursar. Det er òg naudsynt med kontinuerleg praksis dersom ein vil bygge opp kompetanse og erfaring. Visse typar stillingar er vidare avhengig av eit visst aktivitetsnivå for at dei tilsette skal kunne halde på autorisasjonen sin.

Interkommunalt samarbeid kan vera eit alternativ til kommunesamanslåing, men med dagens kommunestruktur er det grunn til å vente at samarbeidsbehovet vil vera stort i framtida. Samstundes er det viktig å vera merksam på at det kan vera krevjande å få til eit omfattande, effektivt og godt fungerande interkommunalt samarbeid. Det går ei grense for kor omfattande eit interkommunalt samarbeid kan vere før samarbeidsulempene blir større enn fordelane. Kor denne grensa går, er det ikkje mogleg å seie noko eksakt om, men det er klart at utfordringane blir større etter kvart som behovet for samarbeid på kommunale kjerneområde aukar. Ein kan skuve på grensa dersom ein etablerer gode system for demokratisk styring, oppfølging og kontroll av dei interkommunale samarbeida. Dette krev òg ressursar og kompetanse.

Vi har i tidlegare utgreiingar vist at det kan vera aktuelt for Aurland å inngå i ei samanslåing anten mot indre Sogn eller mot Voss og Vik. Det kan bidra til å byggje større fagmiljø på fleire tenester, kunne auka fokuset på utvikling og gje positive effektar på samfunnsutvikling sidan fleire av kommunane har felles interesser knytt til nærings- og samfunnsutvikling, marknadsføring og profilering. Ei samanslåing mot Voss vil òg gje auka inntekter i form av konsesjonskraftinntekter. Men som for dei fleste distriktskommunar; den største utfordringa vil vera avstandar. Det er difor viktig at ein ved ei eventuell samanslåing evnar å sjå både utfordringar og mulegheiter i ulike delar av den nye kommunen, og for den nye kommunen som heilskap. Ei samanslåing er lite attraktiv dersom ein ser føre seg at resultatet blir at ein av kommunane veks til ulempe for dei andre. Fokuset må vera på korleis ein saman kan stå sterkare i konkurransen mot omverda. Den største utfordringa er ikkje å kapre innbyggjarar og arbeidsplassar frå naboen, men å kunne motverke sentraliseringa inn mot dei store byane.